

Úlohy 35. ročníku fyzikální olympiády

Kategorie B

1. Nosná konstrukce na obr. B1 je tvořena dvěma nosníky stejné délky d a stejné hmotnosti m , které jsou uchyceny v bodech A, B v téže vodorovné rovině a spojeny v bodě C. Rovina ABC je svislá. Nosníky mají konstantní průřez a svírají s vodorovnou rovinou úhel φ .

- (a) Jaké síly F_{A0} , F_{B0} a F_{C0} působí na nosníky v bodech A, B a C, je-li konstrukce zatížena jen vlastními tíhovými silami? Určete jejich velikost a odchylku od vodorovné roviny
- (b) Jaké síly F_A , F_B a F_C budou působit na nosníky v bodech A, B a C, zavěsíme-li uprostřed nosníku AC břemeno o hmotnosti m_1 ? Určete jejich velikost a odchylku od vodorovné roviny.

Řešte obecně a pro hodnoty: $m = 15 \text{ kg}$, $m_1 = 120 \text{ kg}$, $\varphi = 25^\circ$, $g = 9,8 \text{ m} \cdot \text{s}^{-2}$.

2. V termosce o tepelné kapacitě K je led o hmotnosti m a teplotě t_1 a topné tělísko o odporu R , jehož tepelnou kapacitu můžeme zanedbat. Topné tělísko připojíme k elektrickému zdroji. Jaké musí být napětí zdroje U , aby za dobu τ led roztál a teplota uvnitř termosky stoupla na t_2 ?

Řešte obecně a pro hodnoty: $K = 55 \text{ J} \cdot \text{K}^{-1}$, $m = 0,85 \text{ kg}$, $t_1 = -8^\circ \text{C}$, $t_2 = 25^\circ \text{C}$, $R = 5,8 \Omega$, $\tau = 45 \text{ min}$. Měrné tepelné kapacity ledu a vody jsou $c_1 = 2100 \text{ J} \cdot \text{kg}^{-1} \cdot \text{K}^{-1}$ a $c_2 = 4200 \text{ J} \cdot \text{kg}^{-1} \cdot \text{K}^{-1}$, měrné skupenské teplo tání ledu je $l_t = 332 \text{ kJ} \cdot \text{kg}^{-1}$.

Sestrojte graf závislosti teploty na čase během celého děje.

3. Ocelová kulička uvolněná ve výši $h_0 = 1 \text{ m}$ nad vodorovnou ocelovou deskou poskakovala až do úplného zastavení. Celý děj, při kterém můžeme odpor vzduchu prakticky zanedbat, proběhl za dobu $t = 8,0 \text{ s}$.

- (a) Po každém odrazu byla rychlost kuličky menší než těsně před odrazem. Určete poměr jejich velikostí k (koeficient restituace).
- (b) Kolik procent mechanické energie ztratila kulička při každém odrazu?
- (c) Jakou celkovou dráhu kulička proběhla?
- (d) Sestrojte graf závislosti okamžité výšky kuličky na čase během prvních deseti poskoků. Vyznačte přesně časy odrazů kuličky od desky a vrcholy jednotlivých úseků grafu. Zbytek dokreslete přibližně.

Počítejte s tíhovým zrychlením $g = 9,8 \text{ m} \cdot \text{s}^{-2}$.

4. Primární cívka nezatíženého síťového transformátoru má N závitů a je připojena k síťovému napětí o efektivní hodnotě U a frekvenci f . Cívkou prochází magnetizační proud o efektivní hodnotě I . Jádru transformátoru složené z magneticky měkkých ocelových plechů má průřez S a délku střední indukční čáry l .

- (a) Primární cívka nezatíženého transformátoru se chová téměř jako cívka ideální. Určete její indukčnost L .
- (b) Jakou amplitudu B_m mají kmity magnetické indukce v jádře transformátoru? (Můžete použít vztah $\Phi_c = L \cdot i$, kde Φ_c je okamžitý celkový indukční tok cívky a i okamžitá hodnota proudu.
- (c) Jaká je relativní permeabilita jádra μ_r ?

Řešte obecně a pro hodnoty: $N = 900$, $U = 220$ V, $I = 115$ mA, $S = 10,5$ cm², $l = 41$ cm.

5. Síť na obr. B2 je tvořena třemi stejnými zdroji o elektromotorickém napětí U a čtyřmi rezistory R_1 až R_4 . Platí $R_2 = 2R_1$, $R_3 = 4R_1$, $R_4 = 8R_1$. Uzel A je uzemněn.

- (a) Určete proudy, které procházejí jednotlivými rezistory a elektrický potenciál uzlu E. Řešte obecně a pro hodnoty: $U = 60$ V, $R_1 = 1,0$ k Ω .
- (b) Jak bychom museli změnit odpor rezistoru R_3 , aby rezistorem R_2 neprocházel proud? Jaké proudy budou v tomto případě procházet rezistory R_1 , R_3 a R_4 ?

6. *Praktická úloha:* Určení modulu pružnosti v tahu z průhybu tyče.

Teorie: Tyč délky l podepřenou na koncích zatížíme uprostřed silou o velikosti F realizovanou pomocí závaží (Obr. B3). Velikost průhybu je určena vztahem

$$y = \frac{Fl^3}{48EJ},$$

kde E je *Youngův modul pružnosti v tahu* materiálu tyče a J je moment setrvačnosti průřezu tyče, který určíme jako

$J = \frac{\pi d^4}{64}$ u tyče kruhového průřezu, $J = \frac{ab^3}{12}$ u tyče obdélníkového průřezu.

Úkol: Navrhněte a prakticky realizujte měření modulu pružnosti v tahu na základě uvedených vztahů. Jako tyče použijte silnější ocelové dráty různého průměru a délky. Měření případně opakujte i pro dráty z jiného materiálu. Získané výsledky porovnejte s tabulkovými hodnotami.

Na obr. B4 je schéma součtového neinvertujícího zesilovače se třemi vstupy A, B a C a jedním výstupem O. Jsou dány odpory $R_1 = R_2 = 1\text{ k}\Omega$, $R_3 = 10\text{ k}\Omega$. Určete odpory R_a , R_b a R_c tak, aby platilo

$$u_o = u_a + 2u_b + 4u_c.$$

Vstupní diferenciální napětí a oba vstupní proudy operačního zesilovače jsou zanedbatelné. (Viz studijní text *P. Šedivý: Pokusy s operačními zesilovači*).

KNIHOVNIČKA FYZIKÁLNÍ OLYMPIÁDY č. 11

Přemysl Šedivý

Pokusy s operačními zesilovači

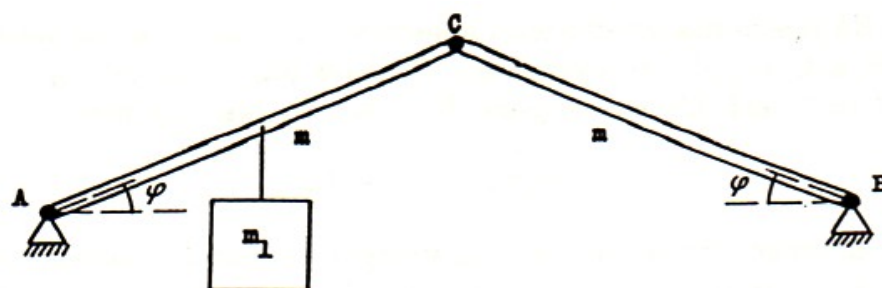
Studijní text pro řešitele fyzikální olympiády

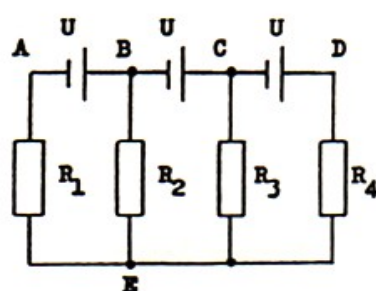
1993
HRADEC KRÁLOVÉ

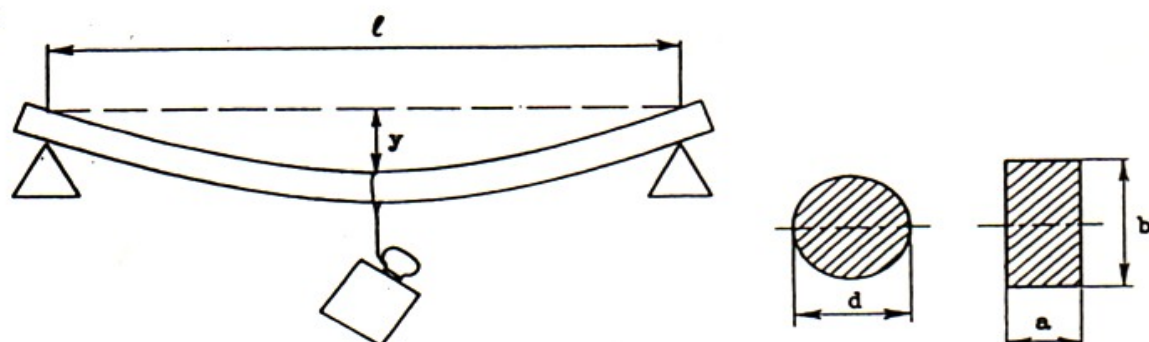
B1

B2

B3

B4

